

DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2025-01/122-131>

УДК (UDC) 94 : 316.472 : 329.78] (477 : 437) "192/193"

RELATIONS OF THE PLAST WITH THE INTERNATIONAL BUREAU AND CZECH SCOUTS IN THE INTER-WAR PERIOD

Viacheslav Olitskyi*

Oleksandr Kurinnoi**

Abstract

The article aims to study the relations of the Ukrainian Plast movement with the International Bureau and the Czech Scout Association in the 1920s and 1930s to analyze forms of cooperation and exchange of experience.

The study's methodological basis involves using both general and special scientific research methods, particularly problem-chronological, structural-logical, typological and diachronic analysis.

The scientific novelty of the work lies in the fact that for the first time, based on the memoirs of Plast participants in international youth events, an analysis of inter-organizational relations between Plast and other associations and historical figures, was conducted, supplemented by the history of Czech-Ukrainian scout intra-organizational relations in the interwar period.

Conclusions. In the 1920s–1930s, representatives of Ukrainian scouting carried out active international communication activities with other youth associations in Europe. The first attempt to establish contact with the scouting «centre» was the correspondence of Ukrainian Plast girls with the secretary of the International Council of Guides, S.V. Riede, regarding their participation in the V International Guide Conference held in 1928 in Hungary. Although the dialogue did not achieve its goal, the Ukrainian organisation firmly stated that Ukrainians were also an integral part of the World Scout Youth movement. Transcarpathian Plast, a member of Czechoslovakia's internationally recognized Scout Federation, repeatedly participated in various jamborees. At them, Plast girls directly contacted representatives of other scouting delegations and communicated with famous figures, particularly politicians of the Czechoslovak Socialist Republic. The latter had a different attitude towards Ukrainians: a probable reason could be their ideological views. The relations between Plast girls and Czech scouts were heterogeneous and dynamic. Working in the same organisation, they represented the Czechoslovak Republic internationally. The memoirs of the jamboree participants describe both their joint, friendly Czech-Ukrainian interaction and conflict situations, the tendency of which increased towards the end of the 1930s.

Keywords: jamboree, emigration, Plast, Plast periodicals, scout movement, Ukrainian youth

* Candidate of Historical Sciences (Ph.D.), Docent, Head of the Department of History of Ukraine, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine. E-mail: olitskyi@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5518-5127>

** first-year master's student of the Educational and Scientific Institute of History, Law and International Relations, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine. E-mail: admiral_benbow@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6553-7214>

**ВІДНОСИНИ ПЛАСТУ ІЗ МІЖНАРОДНИМ БЮРО ТА ЧЕСЬКИМИ СКАУТАМИ
У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД****В'ячеслав Оліцький***
Олександр Курінной****Анотація**

Метою статті є дослідження відносин українського пластового руху із Міжнародним бюро та чеським скаутським товариством у 1920–1930-ті роки, аналіз форм співпраці та обміну досвідом.

Методологічна база дослідження передбачає використання як загальнонаукових методів дослідження, так і спеціальних, зокрема проблемно-хронологічного, структурно-логічного, типологічного та діахронного аналізу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше на основі спогадів пластунів-учасників міжнародних молодіжних акцій, було проведено аналіз міжорганізаційних відносин між Пластом та іншими об'єднаннями, історичними персоналіями, доповнено історію чесько-українських скаутських внутрішньоорганізаційних відносин у міжвоєнний період.

Висновки. У 1920–1930-ті роки представники українського скаутингу проводили активну міжнародну комунікаційну діяльність стосовно інших молодіжних об'єднань на теренах Європи. Першою спробою налагодити зв'язок зі скаутським «центром» було листування українських пластунок зі секретарем Міжнародної Ради Гайдів С.В. Ріде з приводу їхньої участі в V Міжнародній гайдівській конференції, яка проходила у 1928 р. в Угорщині. Хоча діалог не досяг поставленої мети, українська організація рішуче заявила, що українці також є невід'ємною частиною всесвітнього скаутського молодіжного руху. Закарпатський Пласт, як член міжнародно визнаної скаутської федерації Чехословаччини неодноразово брав участь у різноманітних джемборі. На них пластуни безпосередньо встановлювали контакт із представниками інших скаутських делегацій та спілкувалися із відомими діячами, зокрема політиками ЧСР. Останні мали різне ставлення до українців: імовірною причиною могли бути їхні ідеологічні погляди. Неоднорідними та динамічними були відносини пластунів та чеських скаутів. Працюючи пліч-о-пліч в одній організації, вони представляли Чехословацьку республіку на міжнародному рівні. У спогадах учасників джемборі описується як їхня спільна, дружня чесько-українська взаємодія, так і конфліктні ситуації, тенденція яких під кінець 1930-х років зросла.

Ключові слова: джемборі, еміграція, Пласт, пластова періодика, скаутський рух, українська молодь

Цитування: Оліцький, В., & Курінной, О. (2025). Відносини пласту із міжнародним бюро та чеськими скаутами у міжвоєнний період. *Консенсус*, 1, 122–131.

<https://doi.org/10.31110/consensus/2025-01/122-131>

URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/140>

* кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Суми, Україна. E-mail: olitskyi@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5518-5127>

** магістрант першого року навчання Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, Суми, Україна. E-mail: admiral_benbow@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6553-7214>

Постановка проблеми. Історично, політичні та культурні перипетії приваблюють молодь, яка постійно стоїть в авангарді доленосних подій. На початку ХХ ст. широкої популярності у світі набирав скаутський рух. Ця ідея належить британському воєначальнику Роберту Бейден-Поуеллу та полягає у всебічному розвитку молоді, щоб вона могла брати активну участь у житті суспільства. У 1908 р. генерал видав книгу «Скаутинг для хлопчиків», де визначив основні принципи скаутського руху. Згодом, ця ідея почала проникати в різні країни. На той час найбільшою скаутською організацією на українських землях був Пласт. Ареал його поширення охоплював землі Західної України, що входили до складу Австро-Угорської монархії.

Унаслідок Першої світової війни мапа Європи зазнала кардинальних змін. На теренах колишніх імперій утворилися нові, національні держави. Проте, український народ у цей період зазнав поразки у своїх Визвольних змаганнях, через що вкотре був розділений між різними країнами. Звісно, така подія ставила під загрозу факт існування Пласту. Тоді, новою домівкою для багатьох членів організації стала Чехословацька республіка, влада якої найліпше ставилася до українців на відміну від урядів сусідніх держав. У столиці ЧСР було створено Союз українських пластунів-емігрантів (СУПЕ). Окрім цього, пластові патрулі Закарпаття тепер входили до скаутської асоціації Чехословаччини – міжнародно визнаної скаутської організації, яка мала підтримку від держави. За таких умов Пласт мав можливість репрезентації у світі, чим він і користався на джемборі (англ. Jamboree – з'їзд скаутів) та скаутських конференціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз свідчить, що у вітчизняному і зарубіжному науковому доробку відсутні узагальнюючі праці щодо участі пластунів у міжнародних скаутських заходах. Дослідження з теми емігрантського періоду історії Пласту можна поділити на три групи: 1) праці українських емігрантів; 2) науковий доробок українських істориків у незалежній Україні; 3) праці вчених української діаспори.

Дослідники міжвоєнного періоду (О. Вахнянин, Ю. Гончаренко, М. Закоморний, С. Наріжний)¹ переважно належали до тогочасних скаутських організацій в еміграції та на Західній Україні. В їхніх працях йдеться про історію «Пласту» взагалі і в еміграції зокрема.

Історію українського «Пласту» в незалежній Україні започатковано у 1996 р., коли побачила світ робота Б. Савчука «Український Пласт: 1911-1939», яка містить окремі епізоди про пластові організації серед української еміграції, зокрема в Чехословаччині. На межі ХХ-ХХІ ст. історію українського «Пласту» досліджував

¹ Вахнянин О. Пластовим шляхом за красою життя. Прага: Держ. друкарня, 1924. 125 с.; Закоморний М. Український пласт в Ч.С.Р. *Студентський вістник*. Прага, 1928. Ч. 1. С. 22-25; Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами: У 2 т. Прага, 1942. Т. 1. 372 с.

В. Окаринський². Його роботи стосуються переважно політичної складової цього руху. На початку ХХІ ст. з'явилися публікації О. Гуменюк про українські молодіжні організації в міжвоєнній Європі, пластові організації, Союз українських пластунів-емігрантів³. У цей же період у науковій періодиці знайшло висвітлення питання про друкований орган Союзу «Молоде життя» завдяки Ю. Витвицькій⁴. На початку 2020-х років за авторства В. Власенка та О. Курінної в науковому обігу з'явилися декілька студій з історії Пласту в еміграції. У них було розкрито міжнародну активність українських пластунів на скаутських зльотах в Чехословаччині, Югославії, Угорщині⁵.

Серед науковців української діаспори слід відзначити Ст. Пап-Пугача. Його «Пластовий альманах» розкриває склад, структуру й основні напрямки діяльності українського «Пласту» на Закарпатті та участі його осередків у світовому скаутському русі. Визначальною подією в історіографії цієї теми була поява книги українського-канадського історика, професора, ветерана Пласту О. Субтельного «Пласт: Унікальна історія українського скаутського руху». Ця монументальна праця вміщує 20 розділів, які в хронологічному порядку доносять читачеві історію українського скаутського руху від часів зародження до сьогодення⁶.

Джерельна база дослідження складається з емігрантської і західноукраїнської преси та спогадів колишніх емігрантів-учасників українського пластового руху. Її основу складають матеріали друкованих органів Союзу українських пластунів-емігрантів журналу «Вісти СУПЕ», «Молоде життя», «Пластові вісті», які зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України. Більшість з них оприлюднена на сайті електронної бібліотеки Diasporiana⁷

² Окаринський, Володимир. *Український скаутський рух (1911-1944 рр.)*: Монографія. Тернопіль: Рада, 2006. 261 с.

³ Гуменюк О. Пласт на еміграції як чинник українського молодіжного руху міжвоєнної Європи. *Київські історичні студії*. Київ, 2019. № 2 (9). С. 67-73; Гуменюк О. Союз українських пластунів-емігрантів в Чехословаччині в контексті міжнародного руху скаутів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 23. С. 55-58; Гуменюк О. Український молодіжний рух в європейській системі міжнародних відносин в 1920-1939 рр. *Київські історичні студії*. 2016. № 1. С. 19-25; Гуменюк О. Українські молодіжні організації в міжвоєнній Європі: типологізація та форми діяльності. *Українська діаспора: проблеми дослідження*. VIII Міжнародна наукова конференція. Острог, 2016. С. 107-112.

⁴ Витвицька Ю. Тематична палітра журналу українського пласту «Молоде Життя» на еміграції (1931-1959 рр.). *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. Львів, 2016. Вип. 6. С. 53-68.

⁵ Власенко В., Курінної О. До історії українського Пласту в еміграції (за матеріалами журналу «Вісти СУПЕ»). *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*. Зб. наук. ст. у 2 т. Т. 1. Суми, 2020. С. 220-223; Власенко В., Курінної О. До історії українського Пласту в Загребі у 1930-ті роки. *Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга четверта*: Міжнар. наук. конф. в Загребі з нагоди 120-річчя переселення українців до Хорватії. Загреб, 2021. С. 66-72; Курінної О. До історії українського «Пласту» в еміграції. *Суспільно-політичні процеси в Україні та світі: історія, проблеми, перспективи*. VIII Всеукраїнська науково-практична конференція. (СумДУ, м. Суми, 23 квітня 2021 р.). Суми, 2021. С. 59-61; Курінної О. Участь українських пластунів у джемборі 1933 р. в Геделле (за матеріалами журналу «Вісти СУПЕ»). *Priority directions of science and technology development*. IV Міжнародная науково-практическая конференція. Київ, 2020. С. 984-990.

⁶ Субтельний О. Пласт: унікальна історія українського скаутського руху. Торонто, 2019. 440 с.

⁷ <https://diasporiana.org.ua>

та на сторінці Електронного архіву Українського визвольного руху⁸. Суттєві матеріали щодо підготовки участі українських пластунок до V Міжнародної гайдівської конференції в Угорщині містяться в архівних документах Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки⁹. Окремі аспекти історії та поточної діяльності українського «Пласту» публікувалися на шпальтах львівського тижневика «Діло», номери якого викладені на сайті архіву української періодики LIBRARIA¹⁰. Різноманітні сторони життя пластових організацій, зокрема й СУПЕ, розкривають спогади українських емігрантів-учасників пластового руху. Важливі відомості про поширення пластових організацій в Чехословаччині та на Закарпатті, а також про участь українських пластунів у світових скаутських джемборі містять спогади С. Левицького¹¹ та Ю.-А. Шерегія¹².

Метою статті є дослідження відносин українського пластового руху із Міжнародним бюро та чеським скаутським товариством у 1920–1930-ті роки, аналіз форм співпраці та обміну досвідом.

Виклад основного матеріалу. Проблема відносин між світовим скаутським товариством та організацією Пласт була та залишається предметом численних дискусій. Історично виною цьому був нечіткий статус представництва цієї української скаутської організації. У 1920–1930-х роках Пласт був однією з найбільших молодіжних організацій, що виразно показували світу українську національну ідентичність, як самостійну. Місцями демонстрації були різні скаутські заходи: конференції, джемборі, спільне таборування або поїздки, маніфестації, конкурси, ярмарки тощо. Однак, не завжди ця демонстрація викликала позитивне ставлення, визнання та розуміння в оточуючих.

На нашу думку, прологом у встановленні зв'язків між пластунами та представниками керівних інстанцій скаутського руху слід вважати звернення пластунів до секретаря Міжнародної Ради Гайдів С.В. Ріде¹³. Листи стосувалися V Міжнародної гайдівської конференції, яка проходила у 1928 р. в угорському містечку Парад. На конференцію були запрошені скаутські організації з 26 країн світу, включаючи Чехословацьку Республіку, до складу якої входили пластові курені українців Закарпаття. Проте, дівчата-пластунки запрошення не отримали. Вони написали листа до керівництва гайдівського руху, у якому висловили протест проти негачії Пласту та незапрошення на міжнародну конференцію. У відповідь пані секретар зазначила, що Міжнародна Рада Гайдів не була освічена про факт самого існування українських дівчат-скаутів. Також вказала, що запрошення на форум були

⁸ <https://avr.org.ua/>

⁹ ЦДАГОУ. Ф. 269. Оп. 1. Спр. 949.

¹⁰ <https://libraria.ua>

¹¹ Левицький С. Український Пластовий Улад у роках 1911–1945 у спогадах автора (Причинки до історії Пласту). Мюнхен: Молоде життя, 1967. 132 с.

¹² Грім Ю. Гуцульський табір Українського Пласту Закарпаття 1934 – 35 – 36 років. *Листки Дружнього Зв'язку*. Ч. 76. 1975. С. 8–13.

¹³ ЦДАГОУ. Ф. 269. Оп. 1. Спр. 949. Арк. 7, 11.

розіслані тільки організаціям-членам Ради. Прохала, в наступних листах, надіслати ширші відомості про Пласт.

Наступним кроком українських пластунок стало звернення до керівництва Союзу скаутів ЧСР. Головними питаннями були: 1. Можливість участі українців Закарпаття у конференції; 2. Можливість представлення пластового руху Галичини. Скаутське керівництво відмовило пластункам у висуненні своїх делегаток, аргументувавши тим, що делегатами на конференції можуть бути лише ті організації, які є членами Всесвітнього Скаутського Бюро та отримали запрошення на цей захід. Однак, вони не були проти присутності українок, як учасників-глядачів. Зазначили, що на конференцію від Чехословацької скаутської організації буде відправлено 3 делегати (імовірно чехи). Проте, навіть їхня участь викликає занепокоєння бо, як зазначає керівництво, кожен представник ЧСР буде мати «гарячий ґрунт під ногами» в Угорщині, через напружені відносини між країнами. Щодо представлення пластунами Галичини – також відмова, бо це спровокує моментальний скандал із польською делегацією. Ставлення поляків до українців при присутності останніх на заході буде «страшенно негативне» – наголосили чехи. Врешті-решт було прийняте рішення відправити одного делегата в ролі обсерватора. Але навіть ця ідея не мала успіху через фінансові труднощі¹⁴.

Ці перипетії є яскравим відображенням складного становища у якому виявилася організація в міжвоєнний період. Про Пласт на Закарпатті історик О. Субтельний писав наступне: «Пласт був частиною загальнодержавної скаутської організації, зберігаючи водночас широку автономію. Це означало, що він міг брати участь у такій скаутській діяльності, як джемборі, не тільки на загальнодержавному, але й на міжнародному рівні»¹⁵. Проте, як бачимо на описаному вище прикладі, непевність організаційного статусу Пласту у багатьох викликала непорозуміння, через що втрачалась можливість участі у різних заходах.

Окремої уваги заслуговує ставлення до Пласту різних непересічних персоналій, зокрема чехословацьких політиків¹⁶. 27 червня 1931 р. у Празі розпочалося Перше слов'янське джемборі. Зліт скаутів проходив у великому міському парку Стромовка (чес. Stromovka). Тривалість – тиждень. Подія була глобального масштабу: джемборі налічувало понад 15 тисяч скаутів, які розбудовували власні наметові містечка. Участь брали й українці: пластуни Закарпаття та пластуни-емігранти (з Ржевніц та Брна). Команда закарпатців складалася з 36 пластунів і 17 пластунок, а емігрантів налічувало понад 100 представників.

На відкритті заходу скаутські табори приймали різних гостей, зокрема вищих посадовців Чехословаччини. Першим поважним гостем українського містечка був

¹⁴ ЦДАГОУ. Ф. 269. Оп. 1. Спр. 949. Арк. 12–14.

¹⁵ Субтельний О. Пласт: унікальна історія українського скаутського руху. Торонто, 2019. С. 78.

¹⁶ Курінной О. Всеслов'янське джемборі в Празі на сторінках української періодики. *Історично-культурний феномен Української господарської академії в Подєбрадах*. Univerzita Karlova nakladatelství Karolinum 2024. Прага, 2024. С. 239–249; Молоде життя. Прага, 1932. Ч. 2. С. 17, 19.

міністр закордонних справ ЧСР Е. Бенеш (у майбутньому другий президент Чехословаччини). Увагу пана міністра привернула виставка національних речей усередені табору українців. Його привітав зв'язковий пластунок К. Подільський та подякував за підтримку українських емігрантів у Чехословаччині. Після огляду виставки Е. Бенеш ще раз потиснув руку К. Подільському та сказав: «Красно працюете, лиш багато працюйте, лиш багато працюйте, а ми Вам постараємося допомогти. Моє поважання! З Богом!».

Другого дня джемборі до табору українців завітав міністр внутрішніх справ Ю. Славік, який також вподобав шатро з виставкою речей, після чого залишив підпис у книзі відвідувачів. Був у пластовому таборі й член комітету закордонних справ ЧСР К. Крамарж. Його перебування сильно відрізнялося. Зайшовши до нього він мав бесіду лише з угорками, які ділили дівочий табір з українками. Останнім він поклонився і мовчки покинув наметове містечко. Можна припустити, що причиною такої поведінки могли бути його ідеологічні погляди.

У цілому, чеські скаути доброзичливо ставилися до пластунів. Яскравим тому підтвердженням є дозвіл українцям виступати на урочистостях під своїм, синьо-жовтим прапором¹⁷. Перш за все це були виступи на традиційних джемборівських маніфістаціях – мітингах. Зазвичай вони проводяться на початку скаутських злетів у місті, де відбувається захід. Ці події яскраво висвітлені у скаутській пресі та на сторінках міжвоєнної періодики (Празі, Югославії, Геделле). Ба-більше, у звітах про II Національне джемборі в Загребі (Югославія) 1932 р. пластуни відгукувалися про чехів у позитивному ключі, писали що їхнє ставлення до українців було «більш ніж братерське»¹⁸.

Однак, під кінець у другій половині 1930-х років відносини українського Пласту із чеськими скаутськими організаціями стали погіршуватися. Іноді такі конфлікти несли за собою серйозні наслідки. У 1936 р. пластуни брали участь у джемборі що проходив у румунському курортному містечку Пояна-Брашов¹⁹. Українська делегація налічувала 14 пластунів із Закарпаття (4 дівчат і 10 хлопців). Пластуни та пластунки часто брали участь у творчих активностях з'їзду. У репертуарі були різні народні танці, пантомімічні виступи та жарти. Глядачі були в захваті. Організатори джемборі урочисто нагородили українців пам'ятною стяжкою з написом «Румунські скавти – IV-те Джемборі у Брашові 1936». Така «самостійність» викликала негативну реакцію

¹⁷ Власенко В., Курінной О. До історії українського Пласту в Загребі у 1930-ті роки. *Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга четверта*: Міжнар. наук. конф. в Загребі з нагоди 120-річчя переселення українців до Хорватії. Загреб, 2021. С. 68; Курінной О. Участь українських пластунів у джемборі 1933 р. в Геделле (за матеріалами журналу «Вісти СУПЕ»). *«Priority directions of science and technology development»*. IV Международная научно-практическая конференция. Київ, 2020. С. 987.

¹⁸ Власенко В., Курінной О. До історії українського Пласту в Загребі у 1930-ті роки. *Українці Хорватії. Матеріали і документи. Книга четверта*: Міжнар. наук. конф. в Загребі з нагоди 120-річчя переселення українців до Хорватії. Загреб, 2021. С. 68.

¹⁹ Пап-Пугач С. Пластовий альманах. З нагоди п'ятдесятиріччя Українського пласту на Закарпатті 1921-1971. Рим, 1976. С. 68-69.

зі сторони чеських скаутів, які по завершенню зльоту звернулися до закарпатської жандармерії. Вони стверджували, що на румунському джемборі пластуни мали з собою лише український прапор, а чехословацького стягу з собою не брали, хоч офіційно представляли Чехословаччину. Як зазначає у своїх спогадах голова пластової делегації Ю.-А. Шерегій, після приїзду зі зльоту його викликали до правоохоронців по цій справі. У нагоді стала вищезгадана стрічка та фотографія, де було зафіксовано момент урочистого причеплення її на пластунський прапор ЧСР. Ці речі стали доказами для зняття обвинувачень з українських скаутів²⁰.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що у 1920–1930-ті роки представники українського скаутингу проводили активну міжнародну комунікаційну діяльність стосовно інших молодіжних об'єднань на теренах Європи. Першою спробою налагодити зв'язок зі скаутським «центром» було листування українських пластунок зі секретарем Міжнародної Ради Гайдів С.В. Ріде з приводу їхньої участі в V Міжнародній гайдівській конференції, яка проходила у 1928 р. в Угорщині. Хоча діалог не досяг поставленої мети, українська організація рішуче заявила, що українці також є невід'ємною частиною всесвітнього скаутського молодіжного руху. Закарпатський Пласт, як член міжнародновизнаної скаутської федерації Чехословаччини неодноразово брав участь у різноманітних джемборі. На них пластуни безпосередньо встановлювали контакт із представниками інших скаутських делегацій та спілкувалися із відомими діячами, зокрема політиками ЧСР. Останні мали різне ставлення до українців: імовірною причиною могли бути їхні ідеологічні погляди. Неоднорідними та динамічними були відносини пластунів та чеських скаутів. Працюючи пліч-о-пліч в одній організації, вони представляли Чехословацьку республіку на міжнародному рівні. У спогадах учасників джемборі описується як їхня спільна, дружня чесько-українська взаємодія, так і конфліктні ситуації, тенденція яких під кінець 1930-х років зростає.

REFERENCES

- Hrim, Yu. (1975). Hutsulskiy tabir Ukrainskoho Plastu Zakarpattia 1934–35–36 rokiv. [Hutsul camp of the Ukrainian Plast of Transcarpathia 1934–35–36 years]. *Lystky Druzhnoho Zv'язku*. Ch. 76, 8–13. [in Ukrainian].
- Humeniuk, O. (2015). Soiuz ukrainskykh plastuniv-emigrantiv v Chekhoslovachchyni v konteksti mizhnarodnoho rukhu skautiv [Union of Ukrainian scout-emigrants in Czechoslovakia in the context of the international movement of scouts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Vyp. 23, 55–58. [in Ukrainian].
- Humeniuk, O. (2016). Ukrainski molodizhni orhanizatsii v mizhvoiennii Yevropi: typolohizatsiia ta formy diialnosti [Ukrainian youth organizations in interwar Europe: typology and forms of activity]. *Ukrainska diaspora: problemy doslidzhennia. VIII Mizhnarodna naukova konferentsiia. Ostroh*, 107–112. [in Ukrainian].
- Humeniuk, O. (2016). Ukrainskiy molodizhnyi rukh v yevropeiskiyi systemi mizhnarodnykh

²⁰ Грім Ю. Гуцульський табір Українського Пласту Закарпаття 1934–35–36 років. *Листки Дружнього Зв'язку*. Ч. 76. 1975. С. 12.

- vidnosyn v 1920-1939 rr. [Ukrainian youth movement in the European system of international relations in 1920-1939]. *Kyivski istorychni studii*. № 1, 19-25. [in Ukrainian].
- Humeniuk, O. (2019) Plast na emihratsii yak chynnyk ukrainskoho molodizhnoho rukhu mizhvoiennoi Yevropy [Plast on emigration as an official of the Ukrainian youth movement of interwar Europe]. *Kyivski istorychni studii*. Kyiv, № 2 (9), 67-73. [in Ukrainian].
- Kurinnoi, O. (2020). Uchast ukrainskykh plastuniv u dzhembori 1933 r. v Hedelle (za materialamy zhurnalu «Visty SUPE») [Participation of Ukrainian Scouts in the 1933 jamboree in Gödöllő (based on materials from the magazine «Visty SUPE»)]. «*Priority directions of science and technology development*». *IV Mezhdunarodnaia nauchno-praktycheskaia konferentsiia*. Kyiv, 984-990. [in Ukrainian].
- Kurinnoi, O. (2021). Do istorii ukrainskoho «Plastu» v emihratsii [To the history of the Ukrainian «Plast» in emigration]. *Suspilno-politychni protsesy v Ukraini ta sviti: istoriia, problemy, perspektyvy. VIII Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia*. (Sumy, 23 kvitnia 2021 r.). Sumy, 59-61. [in Ukrainian].
- Kurinnoi, O. (2024). Uchast ukrainskykh plastuniv u dzhembori 1936 r. v Poiana-Brashovi [Participation of Ukrainian Scouts in the 1936 Jamboree in Poiana Braşov]. *Sumski istoryko-kraieznavchi doslidzhennia: tradytsii ta innovatsii: IV-mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Sumy, 31 zhovt. 2024 r.). Sumy, 276-279. [in Ukrainian].
- Kurinnoi, O. (2024). Vseslovianske dzhembori v Prazi na storinkakh ukrainskoi periodyky [The Slavic Jamboree in Prague on the pages of Ukrainian periodicals]. *Istorychno-kulturnyi fenomen Ukrainskoi hospodarskoi akademii v Podiebradakh. Univerzita Karlova nakladatelství Karolinum 2024*. Praha, 239-249. [in Ukrainian].
- Levytskyi, S. (1967). Ukrainskyi Plastovyi Ulad u rokakh 1911-1945 u spohadakh avtora (Prychynky do istorii Plastu) [The Ukrainian Plast Government in the years 1911-1945 in the author's memoirs (Reasons for the history of Plast)]. Miunkhen [in Ukrainian].
- Molode zhyttia*. (1932). [«Young Life» magazine]. Praha, Ch. 2. [in Ukrainian].
- Narizhnyi, S. (1942) Ukrainska emigratsiia: Kulturna pratsia ukrainskoi emigratsii mizh dvoma svitovymy viinamy [Ukrainian emigration: Cultural work of Ukrainian emigration between the two world wars]: U 2 t. Praha, T. 1. [in Ukrainian].
- Okarynskyi, V. (2006). Ukrainskyi skautskyi rukh (1911-1944 rr.) [Ukrainian Scout Movement (1911-1944)]: Monohrafiia. Ternopil: Rada. [in Ukrainian].
- Pap-Puhach, S. (1976). Plastovyi almanakh. Z nahody p'iatdesiatyrichchia Ukrainskoho plastu na Zakarpatti 1921-1971 [On the occasion of the fiftieth anniversary of the Ukrainian Plast in Transcarpathia 1921-1971]. Rym. [in Ukrainian].
- Savchuk, B. (1996). Ukrainskyi Plast: 1911-1939 [Ukrainian Plast: 1911-1939]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. [in Ukrainian].
- Subtelnyi, O. (2019). Plast: unikalna istoriia ukrainskoho skautskoho rukhu [Plast: the unique history of the Ukrainian scout movement]. Toronto. [in Ukrainian].
- Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan ta ukrainiky [Central State Archive of Public Associations and Ukrainian Studies], f. 269, op. 1, spr. 949, 14 ark. [in Ukrainian].
- Vakhnianyn, O. (1924). Plastovym shliakhom za krasoiu zhyttia [Plast's path to the beauty of life]. Praha: Derzh. drukarnia. [in Ukrainian].
- Vlasenko, V. & Kurinnoi, O. (2020). Do istorii ukrainskoho Plastu v emihratsii (za materialamy zhurnalu «Visty SUPE») [Before the history of the Ukrainian Plast in emigration (according to the materials of the magazine «Visty SUPE»)]. *Osvitni innovatsii: filozofii, psykholohiia, pedahohika*. Zb. nauk. st. u 2 t. T. 1. Sumy, 220-223. [in Ukrainian].

- Vlasenko, V. & Kurinnoi, O. (2021). Do istorii ukrainskoho Plastu v Zahrebi u 1930-ti roky [Before the history of the Ukrainian Plast in Zagreb in the 1930s]. *Ukrainci Khorvatii . Materialy i dokumenty. Knyha chetverta: Mizhnar. nauk. konf. v Zahrebi z nahody 120-richchia pereseleattia ukrainsiv do Khorvatii*. Zahreb, 66-72. [in Ukrainian].
- Vytvytska, Yu. (2016). Tematychna palitra zhurnalu ukrainskoho plastu «Molode Zhyttia» na emihratsii (1931-1959 rr.) [Thematic palette of the Ukrainian magazine «Young Life» in emigration (1931-1959)]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho instytutu presoznavstva*. Lviv, 53-68. [in Ukrainian].
- Zakomornyi, M. (1928). Ukrainskyi plast v Ch.S.R. [Ukrainian Plast in the First Czechoslovak Republic]. *Studentskyi vistnyk*. Praha, Ch. 1, 22-25. [in Ukrainian].